

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Володимир
МАЛИК

КНЯЗЬ КИЙ

Роман

Харків
«Фоліо»
2017

*І було три брати: одному ім'я Кий,
другому — Шек, третьому — Хорив, і
сестра їхня — Либідь.*

*Сидів Кий на горі, де нині узвіз
Боричів, а Шек сидів на горі, яка
тепер зветься Щекавицею, а Хорив —
на третій горі, прозваній від нього
Хоревицею. І зрубали вони град в ім'я
брата свого найстаршого і дали йому
ім'я — Київ. І був навколо града ліс і
бір великий, де ловили звірів.
Були вони мужі мудрі й досвідчені і
називалися полянами. Від них є поляни
в Києві й до сього дня...*

«Повість временних літ»

БРАТИ

Чотири вершники в білих полотняних сорочках, тримаючи в руках короткі списи, вискочили з густого зеленого гаю і помчали навперейми табунові сайгаків, що вузькою звіриною стежкою піднімалися після водопою на крутий берег. Перелякані тварини на якусь мить завмерли. Куди тікати? Потім табун розділювався. Задні стрибнули у воду і попливли до протилежного берега, а передні, мов жовті вихори, гайнули в степ.

Та ще швидше просвистіли в повітрі гострі списи. І кожен з них знайшов свою жертву! Чотири сайгаки впали на м'яку траву, забилися в передсмертних корчах. Тужний зойк розітнув полудневу тишу.

Один з вершників, старий, з довгою сивою чуприною, сплигнув з коня, витяг із шкіряних піхов широколезого ножа.

— Не гайтеся, отроки! Переріжте жили — випустіть зайву кров, щоб не зіпсувала м'яса! Та дивіться — не понівечить шури!

Отроки, двоє з яких мали вже молоді рудуваті борідки, теж вихопили ножі, і кожен кинувся до своєї здобичі. Вправний помах — і з переріжаних ший цівками забила яскраво-червона кров.

Ловці витерли об траву ножі, стягнули здобич докупи. Старий став ногою на сайгака, підняв угору важкі вузлуваті руки. Сива грива довгого волосся розвівалася під подувом легкого вітерця. З-під кострубятих, теж сивих брів, що різко виділялися на засмаглому зморшкуватому лобі, в небо глянули по-молодечому ясні очі.

— О ясноликий Хоросе-Світовиде¹, і ти, грізний Перуне, ви чуєте мене?.. Це старійшина роду русів, що з племені полян, богобоязний Тур, звертається до вас... Дякую вам, боги, за те, що вклали в мої руки силу, а в очі — далекозорість! А ще дякую за те, що наслали під мій спис і під списи моїх синів — Кия, Щека та Хорива — жадану здобич! Частина її по праву належить вам, боги, і ви одержите треба², як тільки ми прибудемо додому...

Тур ще раз проникливо глянув на синє безхмарне небо, де сліпучо сяяло сонце, і звелів сиnam збиратися у зворотну дорогу.

Брати переглянулись між собою, і наперед виступив Кий.

— Отче, здобич наша велика... Боги допомогли нам, і ми, сповнені гордості, можемо повертатися назад. Мабуть, жоден ловець з нашого роду не зможе сьогодні похвалитися таким успіхом... Але ж, отче, не токмо по м'ясо та шкури вийшли ми в степ! Аби лишень із-за цього, то не мали б завдавати собі клопоту. Маємо дома, хвала богам, і коней, і скоту, і свиней, і овець, і різної пташини достатньо! Забили б вівцю чи бика — та й мали б м'ясо... Нам хочеться ще погасати по степу, поганяти звірину, постріляти з луків і розім'яти застоєних скакунів. А завтра ми повернулися б додому, отче. Дозволь!..

— Дозволь, отче, — завтурували Шек і Хорив.

¹ Хорс, Хорос, Дажбог, Даждьбог, Світовит, Світовид — так стародавні слов'яни називали сонце, якому поклонялися як богіві. Від Хороса походить прикметник хороший, тобто сонячний, гарний, погідний.

² Треба — жертвоприношення.

Старий Тур пильно глянув на синів. Тепла хвиля хлюпнула в серце. Вони стояли сумирно, ждучи батькової відповіді. Три красені — мов три тугі молоді дубки! Такі схожі — і такі неоднакові!.. Ось одесну¹ стоїть Кий — найстарший. Надія і гордість старійшини і всього роду. Як він схожий на нього, на вітця свого! Високий, ставний, широкоплечий. Засмагле рум'яне лице. Одвертий погляд голубих, як небо, очей, завжди теплих і ласкавих, та в гніві несхитних і твердих, мов кремінь. Над високим чистим чолом — важка грива русявого волосся... Серед русів майже всі русяві й світлоокі. Недарма ж кажуть, що по-ромейськи слово «рус» чи «рос» означає червоний, рудий, світлий. Може, тому так і наша світловода Рось прозвана? І рід наш — русь!.. Та ні в кого немає такого розкішного чуба, як у Кия. Це вже від покійної матері — Білиці. Білочки, як називав він колись ласкаво свою покійну жону... Скільки ж це Києві літ? Либонь, двадцять ще й одно!.. Уже чимало! Женити хлопця пора. Та все не вибере собі дівчини. За господарством, полюванням та військовими вправами ніколи йому... Гай-гай, як біжить час! І незчувся, коли півсотні літ стукнуло. Ще трохи — та й помирати пора. Чоловіки рідко доживають до такої старості. Хіба дуже поталанить... А то все гинуть молодими: від хвороб, на полюванні, на війні...

Посередині — Щек. Він середульший... Ох, цей Щек! Не хлопець, а вогонь! Гарячий, запальний, просто не-самовитий! Зачепа — так і присне! Нікому не змовчить, навіть батькові... Зате який вдатний до співу, до музики: заспіває на Росі — луна відгукнеться на Дніпрі. Краще за нього ніхто не заграє на сопілці та на гусях. Без нього хлопці й дівчата не розкладають купальських вогнищ, не водять хоро, не пускають вінків по ріці... А зараз він такий сумирний! Схилив покійно гарну кучеряву голову, що полискує свіжою бронзою, опустив додолу очі. Та Тур знає: і зараз у його прикритих довгими віями зіницях скачуть, мов іскри, пустотливі вогники...

¹ Одесну — праворуч.

Потім отець переводить погляд на найменшого сина. Хорив має сімнадцять літ. У нього ще замість бороди — золотавий пушок. У припухлих губах — дитяча наївність, а в очах, таких синіх, як весняний ряс, — незбагнений подив, ніби він уперше побачив світ. Однак, незважаючи на молодість, він має дужі й умілі руки: кує залізо і виготовляє з нього серпи й ножі, наконечники для списів і стріл, теше дерево, місить глину і виліплює з неї горщики й миски. А стріла з його лука летить на кілька поприщ і там ще має силу пронизати сирову шкуру бика...

Сини!

Тур лагідно мружить очі.

— А як же я, отроки, чотирьох сайгаків дотягну додому? Сам?

Кий стримано каже:

— Сам, отче... Покладемо їх на запасних коней — та й поїдеш помалу... А ми залишимося на день або на два, — може, вполюємо ще що-небудь. А потім повернемося додому, на наш Кам'яний Острів.

— Не легка буде старому батькові отака зворотна путь, — пробурчав удавано сердито Тур, але тут же його обличчя розпогодилося. — Та вже чого не зробиш для діток, — лишайтесь! Тільки не заривайтеся далеко, щоб не потрапили під стрілу гунна!

— Дякуємо, отче, — вклонилися сини. — За нас не турбуйся — не маленькі!

— То збирайте ж мене в дорогу.

Брати зв'язали мотузками ноги сайгакам і, з'єднавши їх попарно, перекинули коням через спини, і Тур, не гаючись, вирушив на північ.

Постоявши на горбі, поки батько сховався за найближчим гаєм, брати повернули в протилежний бік.

— Кію, ти обіцяв якось показати нам гніздовище стрепетів і влаштувати лови на цих полохливих птахів, — звернувся до старшого брата Хорив. — То, може, поїдемо? Га?

— Це не близько. Доведеться ночувати. Та, може, й не одну ніч!

ЗМІСТ

Брати.....	3
Гунни	8
Поляни й уличі.....	19
Слово про короля Божа.....	28
Рось.....	38
Родень.....	48
Гнів Перуна.....	64
Ніч над Россю.....	72
Агтіла	77
Межамир	98
Купайло	105
Княгиня Іскра.....	129
Перед грозою	137
Наконечник стріли.....	153
Червоне корзно.....	179
На нові землі.....	208
Порятунок	223
Знову тривога.....	236
Поєдинок.....	248